

INNOVATSION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№8

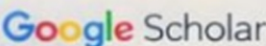
ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar Crossref OpenAIRE CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

8-jild
8-son
Avgust, 2026

August, 2026
Volume 8
Number 8

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Учредитель:

**Каршинский государственный технический
университет**

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук,
профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в
электронной форме и публикуется через
официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал
«Инновационная экономика» включён в перечень
национальных научных изданий на основании
решения Президиума Высшей аттестационной
комиссии при Министерстве высшего образования,
науки и инноваций Республики Узбекистан от 5
апреля 2025 года № 369.

**В журнале публикуются статьи по
следующим рубрикам:**

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное
предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и
аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик
(Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор
(Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор,
(Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский
государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик
(НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор
(Таджикистанский аграрный университет им. Ш.
Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент
(Национальный исследовательский университет
«Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник
(Российского университета дружбы народов имени
П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент
(Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н.,
профессор (Национальная академия наук Республики
Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский
государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор
(Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского
университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем
управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский
экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор,
академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD),
доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

NAMANGAN VILOYATIDA INVESTITSIIYA MEKANIZMLARI HARAKATLANISHINING IJTIMOIIY- IQTISODIY OMILLARI VA HUDUDIIY XUSUSIYATLARI

Kenjayev Ikrom Ergashboyevich

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ И РЕГИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННЫХ МЕХАНИЗМОВ В НАМАНГАНСКОЙ ОБЛАСТИ

Кенжаев Икром Эргашбоевич

SOCIO-ECONOMIC FACTORS AND REGIONAL FEATURES OF INVESTMENT MECHANISMS IN THE NAMANGAN REGION

Ikrom Ergashboyevich Kenjayev

Abstract. This article examines the socio-economic factors and regional characteristics affecting the functioning of investment mechanisms in the Namangan region. The study analyses the region's demographic potential, gross regional product growth, investment infrastructure development, and structural changes in the sources of fixed capital investment financing. The dynamics of foreign direct investment by type of economic activity for 2020–2025 are also assessed.

Keywords: investment mechanism, regional development, demographic potential, investment infrastructure, gross regional product.

Annotatsiya. Mazkur maqolada Namangan viloyatida investitsiya mexanizmlarining harakatlanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-iqtisodiy omillar va hududiy xususiyatlar tadqiq etilgan. Viloyatning demografik salohiyati, yalpi hududiy mahsulot o'sishi, investitsiya infratuzilmasining rivojlanishi hamda asosiy kapitalga investitsiyalarni moliyalashtirish manbalaridagi tarkibiy o'zgarishlar tahlil qilingan. Shuningdek, 2020–2025-yillarda iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha jalb etilgan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar dinamikasi baholangan.

Kalit so'zlar: investitsiya mexanizmi, hududiy rivojlanish, demografik salohiyat, investitsiya infratuzilmasi, yalpi hududiy mahsulot.

Аннотация. В статье исследованы социально-экономические факторы и региональные особенности, влияющие на функционирование инвестиционных механизмов в Наманганской области. Проанализированы демографический потенциал региона, динамика валового регионального продукта, развитие инвестиционной инфраструктуры и структурные изменения в источниках финансирования инвестиций в основной капитал. Также дана оценка динамике прямых иностранных инвестиций по видам экономической деятельности за 2020–2025 годы.

Ключевые слова: инвестиционный механизм, региональное развитие, демографический потенциал, инвестиционная инфраструктура, валовой региональный продукт.

KIRISH

Hududlarning barqaror iqtisodiy rivojlanishi investitsiya resurslarini shakllantirish, jalb qilish va iqtisodiyot tarmoqlari o'rtasida samarali taqsimlash mexanizmlarining qay darajada ishlashiga bog'liq. Investitsiya mexanizmi hududning ishlab chiqarish, moliyaviy, infratuzilmaviy va mehnat salohiyatini o'zaro bog'lovchi iqtisodiy vositalar majmuasi sifatida namoyon bo'ladi. Uning samaradorligi hududdagi demografik jarayonlar, bozor sig'imi, mehnat resurslari,

yalpi hududiy mahsulot hajmi, ishlab chiqarish tarkibi va investitsiya infratuzilmasining rivojlanish darajasi bilan belgilanadi.

J.M. Keynes investitsiyalarni yalpi talab, ishlab chiqarish hajmi va bandlikni oshiruvchi muhim makroiqtisodiy omil sifatida baholagan [1]. J. Schumpeter investitsiyalarni innovatsiyalar, yangi texnologiyalar va ishlab chiqarishning tarkibiy yangilanishini ta'minlovchi asosiy manbalardan biri sifatida ko'rsatgan [2]. Hududiy iqtisodiyot

nazariyalarida esa investitsiyalar iqtisodiy o'sishning hududlar o'rtasida notekis taqsimlanishi va o'sish markazlarining shakllanishiga ta'sir etuvchi omil sifatida talqin qilinadi [3].

Investitsiya resurslarining hududga jalb etilishi faqat moliyaviy imtiyozlarga emas, balki rivojlangan transport-logistika tizimi, energiya ta'minoti, bank-moliya xizmatlari, sanoat zonalar, raqamli infratuzilma, malakali mehnat resurslari va samarali davlat boshqaruvi ham bog'liq. M. Porter hududlarning raqobatbardoshligi va investitsion jozibadorligini ishlab chiqarish omillari, talab sharoitlari, o'zaro bog'liq tarmoqlar va raqobat muhitining rivojlanganligi bilan izohlagan [4].

Namangan viloyati O'zbekistonning aholisi zich joylashgan va demografik salohiyati yuqori hududlaridan biridir. Aholi sonining barqaror ko'payishi bir tomondan mehnat resurslari va ichki iste'mol bozori kengayishiga xizmat qilsa, ikkinchi tomondan yangi ish o'rinlarini yaratish, ishlab chiqarish quvvatlarini ko'paytirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirishga bo'lgan talabni kuchaytiradi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Investitsiya va hududiy rivojlanish o'rtasidagi bog'liqlik iqtisodiy adabiyotlarda turli nazariy yondashuvlar asosida o'rganilgan. J.M. Keynes investitsiyalarni iqtisodiy o'sish va bandlikning muhim omili sifatida baholagan bo'lsa [1], J. Schumpeter ularning innovatsion yangilanish va tadbirkorlik faolligidagi rolini asoslab bergan [2].

F. Perroux va G. Myrdal tadqiqotlarida investitsiya oqimlarining ayrim hududlar va tarmoqlarda jamlanishi iqtisodiy o'sish markazlarini shakllantirishi, biroq hududlar o'rtasidagi tafovutlarni ham kuchaytirishi mumkinligi ko'rsatilgan [3; 5]. M. Porter hududlarning investitsion jozibadorligi infratuzilma, mehnat resurslari, bozor talabi va raqobat muhiti bilan bog'liqligini ta'kidlagan [4].

D. North investitsiya faoliyati samaradorligi mulk huquqlarining himoyasi, institutsional barqarorlik va davlat boshqaruvi sifatiga bog'liqligini asoslagan [6].

Xalqaro tashkilotlar tadqiqotlarida esa transport, energetika, moliya, raqamli xizmatlar va inson kapitali infratuzilmasi hududlarga investitsiya jalb etishning muhim omillari sifatida qayd etilgan [7; 8].

Mavjud ilmiy ishlarda hududiy investitsiya jozibadorligi va xorijiy investitsiyalar masalalari keng o'rganilgan. Biroq demografik o'sish, yalpi hududiy mahsulot dinamikasi, investitsiyalarni moliyalashtirish tarkibi va xorijiy investitsiyalarning tarmoqlar bo'yicha taqsimlanishini yagona tizim doirasida baholash masalasi yetarli darajada yoritilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning axborot bazasini Namangan viloyatining 2020–2025-yillardagi demografik, makroiqtisodiy va investitsion ko'rsatkichlari, O'zbekiston hududlari bo'yicha asosiy kapitalga investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari hamda iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha jalb etilgan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar haqidagi ma'lumotlar tashkil etdi.

Tadqiqotda quyidagi usullardan foydalanildi:

statistik kuzatish va dinamik qatorlar tahlili;
qiyosiy va tarkibiy tahlil;
hududlararo taqqoslash;
guruhlash va tizimlashtirish;
trend tahlili;
ilmiy abstraksiyalash va umumlashtirish.

Investitsiya mexanizmining transformatsiyasi korxona va aholi mablag'lari ulushining kamayishi hamda jalb qilingan, xorijiy va institutsional kapital manbalarining roli ortishi orqali baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Demografik jarayonlar investitsiya mexanizmlariga bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatadi. Aholi sonining o'sishi mehnat resurslari taklifini, ichki iste'mol hajmini va uy-joy, transport, ta'lim, tibbiyot hamda boshqa xizmatlarga talabni oshiradi. Shu bilan birga, demografik bosim yangi ish o'rinlari va ishlab chiqarish quvvatlarini yaratishga yo'naltiriladigan investitsiyalar hajmini ko'paytirishni talab qiladi (1-jadval).

1-jadval.

Namangan viloyatida demografik ko'rsatkichlar dinamikasi, ming kishida¹

Yil	Doimiy aholi soni,	Tabiiy o'sish, %	Aholi sonining o'sishi, %
2020	2867,4	61,2	56,6
2021	2931,1	66,5	63,6
2022	2997,6	68,9	66,5
2023	3066,1	70,7	68,6
2024	3131,7	67,6	65,6
2025	3190,8	61,3	59,1

1-jadval ma'lumotlariga ko'ra, Namangan viloyatining doimiy aholisi 2020-yildagi 2 867,4 ming kishidan 2025-yilda 3 190,8 ming kishiga yetgan. Natijada aholi soni 323,4 ming kishiga yoki 11,3 foizga oshgan.

Mazkur o'sish viloyatda mehnat resurslari bazasi va ichki iste'mol bozori kengayib borayotganini ko'rsatadi. O'rtacha hisobda yiliga qariyb 64,7 ming kishilik aholi o'sishi kuzatilgan. Bu sanoat, qurilish, qishloq xo'jaligi, savdo, transport va xizmatlar sohalarida yangi ish o'rinlarini yaratishni talab qiladi.

¹ Namangan viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

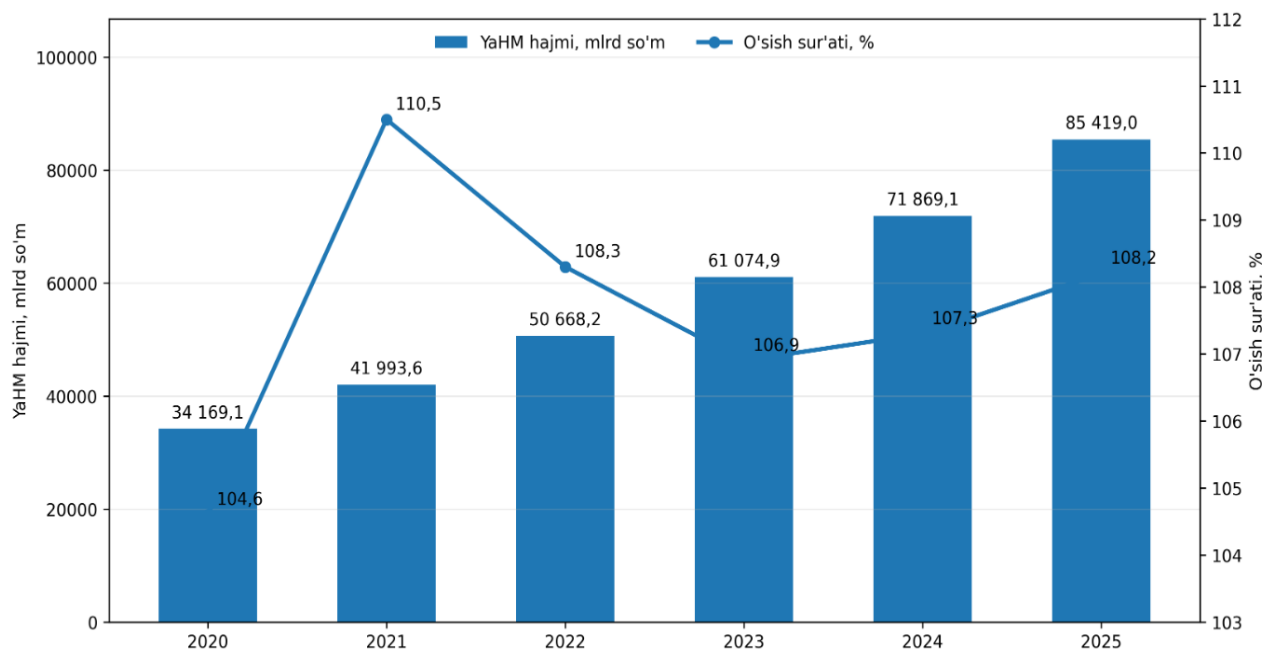

Demografik salohiyat investitsiya faolligiga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatadi. Birinchidan, aholining ko'payishi mahsulot va xizmatlarga bo'lgan talabni oshirib, investorlar uchun bozor imkoniyatlarini kengaytiradi. Ikkinchidan, bandlikni ta'minlash va infratuzilmaga bo'lgan yuklamani kamaytirish uchun katta hajmdagi yangi investitsiyalar zarur bo'ladi.

Shu sababli Namangan viloyatida investitsiya siyosatini sanoat ishlab chiqarishi, xizmatlar sohasi, uy-

joy qurilishi, transport, ta'lim va sog'liqni saqlash infratuzilmasini rivojlantirish bilan uyg'unlashtirish lozim.

Yalpi hududiy mahsulot hududda yaratilgan yakuniy tovar va xizmatlar qiymatini ifodalovchi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkich hisoblanadi. YaHM hajmining o'sishi hududdagi ishlab chiqarish, xizmatlar, qurilish va investitsion faollikning kengayib borayotganini ko'rsatadi (1-rasm).

1-rasm. Namangan viloyatida yalpi hududiy mahsulotning o'sish dinamikasi, 2020-2025 yillar

Namangan viloyatida yalpi hududiy mahsulot hajmi 2020-yildagi 34 169,1 mlrd so'mdan 2025-yilda 85 419,0 mlrd so'mga yetgan. Natijada viloyat iqtisodiyoti hajmi qariyb 2,5 baravarga yoki 149,9 foizga oshgan.

YaHMning o'sishi sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish, xizmatlar sohasi, qurilish ishlari va asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmining ko'payishi bilan bog'liq. Xizmatlar sektorining tez rivojlanishi va sanoat ishlab chiqarishining ortishi viloyat iqtisodiyotida tarkibiy o'zgarishlar yuz berayotganidan dalolat beradi.

Mazkur tendensiya Namangan viloyatining an'anaviy agrar-industrial modeldan sanoat, xizmatlar va zamonaviy infratuzilma tarmoqlarining roli yuqori bo'lgan diversifikatsiyalashgan iqtisodiy modelga o'tayotganini ko'rsatadi.

Biroq nominal YaHMning o'sishi hududiy rivojlanish sifatini to'liq ifodalamaydi. Investitsiya mexanizmi samaradorligini baholashda aholi jon boshiga YaHM, real o'sish sur'atlari, mehnat unumdorligi, bandlik, eksport va ishlab chiqarishning texnologik tarkibi kabi ko'rsatkichlarni ham hisobga olish zarur.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida investitsiya mexanizmlarining samarali harakatlanishi tegishli infratuzilma mavjudligiga bog'liq. Investitsiya infratuzilmasi investorlar, korxonalar, moliyaviy institutlar va davlat boshqaruvi organlari o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarni ta'minlovchi tashkilotlar va xizmatlar tizimidan iborat.

Namangan viloyatidagi investitsiya infratuzilmasining asosiy elementlari quyidagilardan iborat:

- tijorat banklari va mikromoliya tashkilotlari;
- sug'urta va lizing kompaniyalari;
- erkin iqtisodiy va kichik sanoat zonalar;
- transport va logistika markazlari;
- elektr energiyasi, gaz va suv ta'minoti infratuzilmasi;
- telekommunikatsiya va raqamli xizmatlar;
- investitsiya va eksportni qo'llab-quvvatlovchi institutlar;
- konsalting, marketing va loyiha xizmatlari;
- xalqaro moliya institutlari va xorijiy investorlar bilan hamkorlik tizimi.

Infratuzilmaning rivojlanishi investitsiya loyihalarini ishlab chiqish va amalga oshirish xarajatlarini kamaytiradi, investorlar uchun axborot olish imkoniyatlarini kengaytiradi hamda moliyaviy resurslarning real sektorga yo'naltirilishini tezlashtiradi [7].

Hududiy investitsiya mexanizmi faoliyatini baholashda investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari alohida ahamiyatga ega. Korxona va aholi mablag'larining jami investitsiyalardagi ulushi ichki moliyaviy resurslarning investitsiya jarayonidagi rolini ifodalaydi (2-jadval).

Asosiy kapitalga investitsiyalarda korxona va aholining o'z mablag'lari ulushi, %²

Mintaqalar	2005y.	2010y.	2015y.	2020y.	2025y.
O'zbekiston Respublikasi	57,5	52,5	56,2	40,8	21,6
Qoraqalpog'iston Respublikasi	41,0	57,3	27,8	39,1	20,6
Andijon viloyati	59,2	77,8	66,8	47,6	16,5
Buxoro viloyati	79,2	29,7	51,8	38,3	20,1
Jizzax viloyati	68,5	70,2	58,4	20,9	19,1
Qashqadaryo viloyati	76,8	63,7	61,0	21,6	21,1
Navoiy viloyati	62,7	41,9	60,8	25,8	15,3
Namangan viloyati	50,5	72,1	55,5	41,9	13,9
Samarqand viloyati	50,3	77,9	73,1	53,0	24,5
Surxondaryo viloyati	67,5	56,0	61,2	23,7	22,5
Sirdaryo viloyati	49,0	55,9	41,2	29,9	12,4
Toshkent viloyati	63,8	52,8	53,6	51,6	26,3
Farg'ona viloyati	62,4	61,6	63,8	43,3	20,9
Xorazm viloyati	52,4	63,4	67,5	41,2	23,6
Toshkent sh.	37,5	41,4	64,4	54,0	28,7

2-jadval ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston bo'yicha korxona va aholi mablag'larining asosiy kapitalga investitsiyalardagi ulushi 2005 yildagi 57,5 foizdan 2025 yilda 21,6 foizgacha pasaygan.

Namangan viloyatida mazkur ko'rsatkich 2010-yilda 72,1 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2025 yilga kelib 13,9 foizgacha kamaygan. Natijada ichki mablag'larning ulushi 58,2 foiz punktga qisqargan.

2025 yilda Namangan viloyati korxona va aholi mablag'larining ulushi bo'yicha respublika o'rtacha ko'rsatkichidan 7,7 foiz punkt past bo'lgan. Mazkur holat viloyatda investitsiya jarayonlarining korxona va aholi mablag'laridan xorijiy investitsiyalar, kreditlar va boshqa institutsional moliyalashtirish manbalariga o'tayotganini ko'rsatadi.

Investitsiyalarni moliyalashtirish tarkibidagi bunday transformatsiya quyidagi omillar bilan izohlanishi mumkin:

yirik sanoat va infratuzilma loyihalarining ko'payishi;

xorijiy investorlar faoliyatining kengayishi;

sanoat zonalar va investitsiya dasturlarining rivojlanishi;

xalqaro moliya institutlari resurslarining jalb qilinishi;

ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish uchun katta hajmdagi tashqi kapitalga talabning ortishi;

mahalliy korxonalar o'z mablag'larining yirik loyihalarni moliyalashtirish uchun yetarli emasligi.

Tashqi va institutsional mablag'larning ortishi viloyat iqtisodiyotiga yangi texnologiyalar, boshqaruv tajribasi va eksport bozorlariga chiqish imkoniyatlarini olib kirishi mumkin. Biroq xorijiy kapitalga haddan tashqari bog'liqlik valyuta tavakkalchiligi, foydaning repatriatsiyasi va tashqi iqtisodiy sharoitlarning o'zgarishi bilan bog'liq xavflarni ham yuzaga keltiradi.

Shuning uchun investitsiya mexanizmi barqarorligini ta'minlashda ichki va tashqi moliyalashtirish manbalari o'rtasidagi maqbul mutanosiblikni shakllantirish zarur.

To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha taqsimlanishi hududiy investitsiya siyosatining ustuvor yo'nalishlarini aniqlash imkonini beradi. TTXI tarkibining diversifikatsiyalashuvi hudud iqtisodiyotining tashqi ta'sirlarga chidamliligini oshirishga xizmat qiladi (3-jadval).

² Namangan viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Namangan viloyati iqtisodiyotiga jalb etilgan TTXI hajmi iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha (mln. AQSh dollari, 2020–2025 yy.)³

Iqtisodiy faoliyat turlari	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Ulushi, % (2025)
Sanoat	55	68	82	95	110	125	34,3
Qishloq xo'jaligi	12	13	15	16	16	18	4,9
Qurilish	20	22	28	30	32	37	10,1
Savdo	18	20	19	18	17	18	4,9
Transport va logistika	25	30	38	45	55	65	17,8
Ko'chmas mulk operatsiyalari	15	17	20	23	25	29	7,9
Axborot va aloqa	5	6	8	9	10	12	3,3
Ta'lim, sog'liqni saqlash	3	3	4	4	4	5	1,4
Boshqa faoliyat turlari	25	27	32	36	47	56	15,4
Jami	178	206	246	276	316	365	100,0

3-jadval ma'lumotlariga ko'ra, Namangan viloyatiga jalb etilgan TTXI hajmi 2020 yildagi 178 mln AQSh dollaridan 2025 yilda 365 mln AQSh dollariga yetgan. Natijada xorijiy investitsiyalar hajmi 187 mln dollarga yoki 105,1 foizga oshgan.

Mazkur davrda TTXIning o'rtacha yillik o'sish sur'ati qariyb 15,4 foizni tashkil etgan. Bu xorijiy investorlarning Namangan viloyati iqtisodiyotiga qiziqishi barqaror ravishda ortib borayotganini ko'rsatadi.

Sanoat, transport-logistika va qurilish tarmoqlarining jami TTXIdagi ulushi 62,2 foizni tashkil etgan. Bu viloyatda ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish, sanoatlashuv va transport infratuzilmasini rivojlantirish investitsiya siyosatining asosiy yo'nalishlariga aylanganini ko'rsatadi.

Sanoat sohasiga yo'naltirilgan TTXI hajmi 2020 yildagi 55 mln dollardan 2025 yilda 125 mln dollarga yetib, 2,3 baravarga oshgan. Transport va logistika sohasidagi investitsiyalar esa 25 mln dollardan 65 mln dollarga ko'payib, 2,6 baravarlik o'sishni qayd etgan.

Axborot va aloqa sohasidagi investitsiyalar hajmi 5 mln dollardan 12 mln dollarga oshgan bo'lsa-da, 2025-yilda uning jami TTXIdagi ulushi atigi 3,3 foizni tashkil etgan. Ta'lim va sog'liqni saqlashga yo'naltirilgan investitsiyalar ulushi esa 1,4 foiz darajasida qolgan.

Qishloq xo'jaligi viloyat iqtisodiyotida muhim o'rin egallashiga qaramay, uning TTXIdagi ulushi 4,9 foizni tashkil etgan. Ushbu holat qishloq xo'jaligi mahsulotlarini chuqur qayta ishlash, saqlash, logistika va eksport infratuzilmasiga xorijiy investitsiyalarni ko'proq jalb qilish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari Namangan viloyatida demografik va iqtisodiy salohiyatning o'sishi investitsiya mexanizmlarini rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratayotganini ko'rsatadi. Aholi sonining ko'payishi mehnat resurslari va ichki bozor hajmini kengaytiradi. Biroq bu jarayon investitsiya siyosatining bandlik, inson

kapitali va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish bilan muvofiqlashtirilishini talab qiladi.

Viloyat YaHMining qariyb 2,5 baravarga o'sishi hududda iqtisodiy faollikning kengayganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, iqtisodiy o'sishning barqarorligi uning qanday moliyalashtirilayotgani, investitsiyalarning qaysi tarmoqlarga yo'naltirilayotgani va ular natijasida qanday qo'shilgan qiymat yaratilayotgani bilan belgilanadi.

Korxona va aholi mablag'larining investitsiyalardagi ulushi keskin kamayib borayotgani investitsiya mexanizmining tashqi resurslarga asoslangan modelga o'tayotganini anglatadi. Ushbu tendensiya yirik loyihalarni amalga oshirish uchun qo'shimcha imkoniyat yaratadi, biroq mahalliy korxonalar va moliyaviy institutlarning investitsiya jarayonidagi ishtiroki zaiflashishiga olib kelishi mumkin.

Shu bois xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bilan bir qatorda quyidagi yo'nalishlarda ichki investitsiya salohiyatini kuchaytirish lozim:

korxonalar foydasini reinvestitsiya qilishni rag'batlantirish;

aholi jamg'armalarini kapital bozoriga jalb etish;

korporativ obligatsiyalar bozorini rivojlantirish;

mahalliy investitsiya fondlarini tashkil etish;

tijorat banklarining uzoq muddatli resurs bazasini kengaytirish;

sug'urta va pensiya jamg'armalari mablag'larini investitsiya loyihalariga yo'naltirish.

TTXIning sanoat, transport va qurilishda yuqori darajada jamlanishi hudud iqtisodiyotining real sektoriga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Biroq investitsiyalarning cheklangan tarmoqlarda konsentratsiyalashuvi hududiy iqtisodiyotni ayrim tarmoqlardagi talab va narx o'zgarishlariga bog'lab qo'yishi mumkin.

Xorijiy investitsiyalar tarkibini diversifikatsiyalash uchun raqamli iqtisodiyot, axborot texnologiyalari, ta'lim, sog'liqni saqlash, turizm, yashil energetika va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini chuqur qayta ishlash sohalariga alohida e'tibor qaratish lozim.

³ Namangan viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

<https://globalsciencehub.uz/index.php/IE/uz>

XULOSA

Olib borilgan tadqiqotlar asosida quyidagi xulosalar shakllantirildi.

Birinchidan, Namangan viloyatining yuqori demografik salohiyati investitsiya mexanizmlarini rivojlantirish uchun muhim iqtisodiy omil hisoblanadi. 2020–2025-yillarda viloyat aholisi 323,4 ming kishiga yoki 11,3 foizga oshgan. Bu mehnat resurslari va ichki bozor hajmining kengayishiga xizmat qilgan.

Ikkinchidan, viloyatda yalpi hududiy mahsulot hajmi 2020-yildagi 34 169,1 mlrd soʻmdan 2025-yilda 85 419,0 mlrd soʻmga yetib, qariyb 2,5 baravarga oshgan. Ushbu holat ishlab chiqarish, xizmatlar, qurilish va investitsion faollik kengayganini koʻrsatadi.

Uchinchidan, Namangan viloyatida korxona va aholining oʻz mablagʻlari ulushi 2010-yildagi 72,1 foizdan 2025-yilda 13,9 foizgacha pasaygan. Natijada hududiy investitsiya mexanizmi ichki manbalarga asoslangan modeldan xorijiy va institutsional kapitalning roli yuqori boʻlgan modelga oʻtmoqda.

Toʻrtinchidan, Namangan viloyatiga jalb etilgan TTXI hajmi 2020–2025-yillarda 178 mln dollardan 365 mln dollarga koʻpaygan. Ushbu davrda xorijiy investitsiyalar hajmi 2,1 baravarga oshgan.

Beshinchidan, 2025-yilda TTXIning 34,3 foizi sanoat, 17,8 foizi transport va logistika, 10,1 foizi qurilishga yoʻnaltirilgan. Ushbu uch tarmoqning jami ulushi 62,2 foizni tashkil etgan.

Oltinchidan, axborot va aloqa, taʼlim, sogʻliqni saqlash va qishloq xoʻjaligida TTXI ulushining pastligi investitsiya siyosatini innovatsion, raqamli va ijtimoiy yoʻnalishlar boʻyicha diversifikatsiyalash zarurligini koʻrsatadi.

Yettinchidan, Namangan viloyatida investitsiya mexanizmlarining samarali harakatlanishi uchun demografik oʻsish, iqtisodiy rivojlanish, investitsiya infratuzilmasi va moliyalashtirish manbalarini yagona hududiy boshqaruv tizimi doirasida muvofiqlashtirish zarur.

Umuman olganda, Namangan viloyatining demografik va iqtisodiy salohiyati investitsiya faoliyatini kengaytirish uchun yetarli imkoniyatlar yaratmoqda. Mazkur imkoniyatlardan samarali foydalanish investitsiya oqimlarini tarmoqlar boʻyicha diversifikatsiyalash, ichki moliyaviy manbalarni faollashtirish, xorijiy investitsiyalarni yuqori qoʻshilgan qiymatli sohalarga yoʻnaltirish hamda hududiy infratuzilmani rivojlantirishni talab qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Keynes J.M. The General Theory of Employment, Interest and Money. London: Macmillan, 1936.
2. Schumpeter J.A. The Theory of Economic Development. Cambridge: Harvard University Press, 1934.
3. Perroux F. Economic Space: Theory and Applications // Quarterly Journal of Economics. 1950. Vol. 64. No. 1. P. 89–104.
4. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press, 1990.
5. Myrdal G. Economic Theory and Underdeveloped Regions. London: Duckworth, 1957.
6. North D.C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
7. World Bank. World Development Report: Infrastructure for Development. Washington, D.C.: World Bank.
8. OECD. Policy Framework for Investment. Paris: OECD Publishing.
9. Oʻzbekiston Respublikasi Milliy statistika qoʻmitasining hududiy demografik va iqtisodiy koʻrsatkichlari.
10. Namangan viloyati statistika boshqarmasining 2020–2025-yillarga oid maʼlumotlari.
11. Namangan viloyatida iqtisodiy faoliyat turlari boʻyicha toʻgʻridan-toʻgʻri xorijiy investitsiyalar haqidagi maʼlumotlar.
12. Muallifning Namangan viloyatidagi investitsiya mexanizmlari va hududiy investitsiya oqimlari boʻyicha hisob-kitoblari.

Muallif(lar) haqida / Сведения об авторе / Author details

Kenjayev Ikrom Ergashboyevich University of Business and Science “Moliya” kafedrasini mudiri, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent. Кенжаев Икром Эргашбоевич заведующий кафедрой «Финансы» University of Business and Science, доктор философии по экономическим наукам (PhD), доцент / Kenjayev Ikrom Ergashboyevich Head of the Department of Finance, University of Business and Science, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
E-mail: ikromk@mail.ru

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz